

Utrikesutskottets yttrande 2020/21:UU2y

Sveriges genomförande av Agenda 2030

Till finansutskottet

Finansutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 1 oktober 2020 att ge övriga utskott tillfälle att senast tisdagen den 1 december kl. 14.00 yttra sig över proposition 2019/20:188 Sveriges genomförande av Agenda 2030 och över motioner i ärendet.

Utrikesutskottet väljer att i sitt yttrande lämna synpunkter på det övergripande mål som regeringen föreslår för Sveriges genomförande av Agenda 2030, hur detta mål förhåller sig till det befintliga målet för politiken för global utveckling och hur regeringen bedömer att målet för Agenda 2030-arbetet ska följas upp och redovisas för riksdagen. Utskottet ger också synpunkter på Sveriges internationella arbete för att uppnå Agenda 2030-målen globalt och hur detta arbete förhåller sig till det nationella genomförandet.

Yttrandet begränsar sig således till dessa delar av propositionen och till motionerna

- 2020/21:171 av Oscar Sjöstedt m.fl. (SD) yrkandena 1, 3, 5 och 8
- 2020/21:249 av Ulla Andersson m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 8, 9 och 10
- 2020/21:347 av Elisabeth Svantesson m.fl. (M) yrkandena 1, 2, 4 och 5
- 2020/21:357 av Jakob Forssmed m.fl. (KD).

Statssekreterare Per Olsson Fridh informerade utskottet om Agenda 2030 vid sammanträdet den 10 november 2020.

Utskottet anser att finansutskottet bör tillstyrka propositionen. Vidare anser utskottet att finansutskottet bör föreslå ett tillkännagivande om att regeringen ska redovisa arbetet med Sveriges genomförande av Agenda 2030 vartannat år i en skrivelse till riksdagen, och därmed tillstyrka motionerna 2020/21:249 (V) yrkande 1 och 2020/21:347 (M) yrkande 5 samt delvis 2020/21:357 (KD). Övriga motioner bör finansutskottet avstyrka. I yttrandet finns fyra avvikande meningar (M, SD, V) och två särskilda yttranden (M, C).

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen ett övergripande mål för att förankra och tydliggöra Sveriges åtagande att genomföra Agenda 2030 för en ekonomisk, social och miljömässigt hållbar utveckling genom att föra en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av principen att ingen ska lämnas utanför.

Det föreslagna målet integrerar den samstämmighetspolitik som sedan 2003 förs inom politiken för global utveckling (PGU). Regeringen förtydligar dock att övriga delar av PGU, framför allt mål och inriktning för utvecklingssamarbetet, gäller även fortsättningsvis.

Det föreslagna målet ger enligt regeringen förutsättningar för ett långsiktigt och uthålligt arbete för hållbar utveckling som behöver fortsätta även efter 2030 då agendan löper ut. Genomförandet ska integreras i ordinarie processer där arbetet att nå befintliga riksdagsbundna mål på olika områden är avgörande.

Regeringen anser att genomförandet av Agenda 2030 enligt det övergripande målet bör redovisas för riksdagen i en särskild bilaga till budgetpropositionen minst en gång per valperiod. Denna redovisning ska ersätta den resultatredovisning som tidigare gjorts för PGU.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:171 av Oscar Sjöstedt m.fl. (SD) yrkande 1 framhålls att Sveriges genomförande av Agenda 2030 ska utgå från den svenska kontexten när det gäller förhållande, behov och möjligheter. Detta är enligt motionärerna ett viktigt förtydligande i förhållande till regeringens bedömning som är att genomförandet bör utgå från Sveriges möjligheter. Även då Sverige verkar för en positiv utveckling globalt ska det ske på ett rimligt sätt och utifrån vad Sverige mäktar med, framhåller motionärerna, som i yrkande 3 betonar att genomförandet ska gagna nationen Sverige såväl som landets regioner och kommuner. I yrkande 5 anför motionärerna att lösningar på nationella problem och satsningar i Sverige måste vara prioriterat framför insatser för att inta en internationellt ledande roll för hållbar utveckling. Avslutningsvis anser motionärerna i yrkande 8 att befintliga riksdagsbundna mål inte ska användas som utgångspunkt för genomförandearbetet eftersom Sverigedemokraterna inte bifallit samtliga mål.

I kommittémotion 2020/21:249 av Ulla Andersson m.fl. (V) yrkande 1 föreslås att regeringen ska redovisa resultatet av arbetet med Agenda 2030 vartannat år i en skrivelse till riksdagen på liknande sätt som PGU-arbetet har redovisats. Regeringens avsikt att redovisa arbetet minst en gång per valperiod

i en bilaga till budgetpropositionen anser motionärerna i praktiken skulle innebära en ambitionssänkning. Motionärena föreslår också i yrkande 2 att Sverige ska ha en högre ambition i den globala uppföljningen genom att rapportera till FN:s politiska högnivåforum vartannat år i stället för en gång per valperiod som regeringen avser att göra. I yrkande 8 efterlyser motionärerna en feministisk analys av genomförandearbetet eftersom kvinnors rättigheter är en nyckel till utveckling. Behovet av att kombinera en aktiv biståndspolitik med andra utvecklingsfrämjande åtgärder som skuldavskrivningar och bekämpande av skatte- och kapitalflykt lyfts fram i yrkande 9, och i yrkande 10 pekar motionärerna på företagens ansvar för att mänskliga rättigheter respekteras.

I kommittémotion 2020/21:347 yrkande 1 betonar Elisabeth Svantesson m.fl. (M) betydelsen av näringslivet och en tillväxtfrämjande politik för att nå Agenda 2030-målen. Motionärena efterlyser en tydligare roll för företagande och innovation i arbetet med agendans globala genomförande. I yrkande 2 konstaterar motionärerna att det svenska klimatmålet är förankrat i ett globalt perspektiv och att detta mål inte får uppnås på bekostnad av ökade utsläpp utanför Sveriges gränser. Vidare konstaterar motionärerna att bistånds- och utvecklingspolitiken är en central del i Sveriges genomförande av Agenda 2030 men att det inte är bistånd som driver utveckling. Inriktningen bör vara att stärka utvecklingsländernas egen bärkraft, och som en konsekvens av detta föreslår motionärerna i yrkande 4 att målsättningen bör vara att avveckla det traditionella utvecklingsbiståndet efter genomförandet av Agenda 2030. I motionens yrkande 5 föreslås avslutningsvis att regeringen ska redovisa resultaten i genomförandet av Agenda 2030 i en skrivelse till riksdagen två gånger per valperiod.

I kommittémotion 2020/21:357 föreslår Jakob Forssmed m.fl. (KD) att regeringen bör tydliggöra för riksdagen hur de delar av PGU som inte omfattas av det nya målet för Agenda 2030 ska följas upp.

Utskottets ställningstagande

Det föreslagna målet

Sveriges politik för global utveckling (PGU) etablerades 2003 med målet att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112). PGU utgår från ett rättighetsperspektiv som betonar att mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är förutsättningar för utveckling. Detta inkluderar barns rättigheter och att jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är förutsättningar för utveckling. Politiken ska också utgå från fattiga människors perspektiv på utveckling. Detta perspektiv innebar en förskjutning av fokus, från rika länder till fattiga och från regeringar till enskilda människor.

För att uppnå målet, som alltså gäller, infördes ett nytt moment av samstämmig politik. Denna samstämmighetspolitik grundas på insikten att nationella politiska beslut har globala återverkningar och att alla politikområden kan bidra till att bekämpa fattigdom. I detta betonas också att det sammantagna värdet av olika insatser är större än summan av enskilda insatser. Genom samstämmighetspolitiken tydliggörs att hela regeringen och alla statsråd har ansvar för att bidra till arbetet.

Inom ramen för PGU antog riksdagen ett kompletterande mål för svenskt internationellt utvecklingssamarbete. Detta mål gällde för underindelningen Internationellt utvecklingssamarbete i budgetens utgiftsområde 7 Internationellt bistånd fram till budgetåret 2014. Då upphävdes målet för underindelningen och det nu gällande samlade målet för utgiftsområde 7 antogs. Det samlade målet för utgiftsområdet är att skapa förutsättningar för förbättrade levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (bet. 2013/14:UU2). I samband med behandlingen av det nya samlade målet framförde utskottet att målet ska ge uttryck för att biståndet ska bidra till fattigdomsminskning och utveckling genom att främja samhällssystem utan förtryck och fattiga människors förutsättningar att med egna resurser förbättra sina livsvillkor. Utskottet konstaterade att förståelsen för att fattigdom också inkluderar brist på möjligheter och trygghet har satt fokus på respekten för mänskliga rättigheter som en utgångspunkt för ett lands utveckling. Mot den bakgrunden underströk utskottet vikten av att utgå från människans förutsättningar och behov när det gäller alla dimensioner av fattigdom. Goda levnadsvillkor innefattar ett hållbart demokratiskt samhälle med respekt för mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män.

Ett syfte med PGU var att bidra till FN:s millennieutvecklingsmål. Dessa mål efterträddes 2015 av Agenda 2030 i vilken de globala agendorna för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling har integrerats. Till skillnad från millennieutvecklingsmålen är Agenda 2030 universell. Varje stats åtagande att genomföra agendan gäller inte bara globalt utan även nationellt.

Att världssamfundet kunde enas om de långtgående målsättningar som kommer till uttryck i Agenda 2030 är något som utskottet ser som värdefullt. Som regeringen anför i propositionen finns mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning inkluderade i agendans inledande deklaration genom de angivna målens kopplingar till olika aspekter av de mänskliga rättigheterna. Utskottet vill emellertid understryka vikten av vad regeringen anför i propositionen om att ha en högre ambition än agendan när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Enligt utskottet bör den svenska ambitionsnivån i det globala utvecklingssamarbetet vara väsentligt högre, i likhet med hur den beskrivs i regeringens skrivelse 2016/17:60 Policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. Ett av de strategimål som anges i skrivelsen handlar om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, vilket framhålls som grundförutsättningar för genomförandet av Agenda 2030. Utskottet har i behandlingen av budgetens utgiftsområde 7 ställt sig bakom regeringens avsikt att ytterligare stärka

demokratifokuset och öka demokratibiståndet. Liksom föregående år anser utskottet att Sverige ska fortsätta att bedriva en aktiv utvecklingspolitik som vämnar och främjar demokrati och mänskliga rättigheter, stärker demokrati-processen och främjar respekten för de mänskliga rättigheterna, en hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning (bet. 2020/21:UU2).

Med detta kan utskottet, i likhet med regeringen, konstatera att målsättningarna med PGU i stort överensstämmer med Agenda 2030 och att PGU är ett centralt verktyg för Sveriges bidrag till att genomföra agendan globalt. Det övergripande mål som regeringen föreslår för Sveriges genomförande av Agenda 2030 omfattar till stor del det befintliga målet för PGU. Rättighetsperspektivet och fattiga människors perspektiv på utveckling ska även fortsättningsvis vara bärande utgångspunkter för arbetet, och samstämmighetsansatsen finns tydligt uttryckt.

Samtidigt anser utskottet att propositionen inte är helt tydlig i fråga om det nya målets förhållande till det befintliga målet för PGU. Det anges att målet för PGU inkluderas i det föreslagna målet och att det därmed skapas ett gemensamt mål för Agenda 2030 och den samstämmighetspolitik som förts inom ramen för PGU-målet men att övriga delar av PGU fortsätter att gälla, vilket framför allt rör mål och inriktning för utvecklingssamarbetet. Utskottet vill med anledning av detta påminna om att det i tidigare sammanhang (bet. 2013/14:UU12) betonat vikten av att göra viss åtskillnad mellan samstämmighetspolitiken och PGU. Samstämmighetspolitiken är ett medel eller ett verktyg som kan bidra till att målet för PGU uppnås. Det primära för utskottet är emellertid vilka politiska beslut som fattas och genomförs samstämmigt inom olika politikområden, dvs. innehållet i politiken.

Med detta sagt kan utskottet dela regeringens uppfattning att ett förnyat riksdagsbundet mål för en samstämmig politik för hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 är en naturlig utveckling av PGU, och utskottet noterar den breddning som det innebär, dvs. att all politik ska stödja hållbar utveckling såväl internationellt som nationellt, regionalt och lokalt. Samstämmigheten för hållbar utveckling omfattar därmed inte bara åtgärder inom olika utgifts- och politikområden utan även mellan olika beslutsnivåer.

Utskottet anser följaktligen att finansutskottet bör tillstyrka propositionen. Utskottet har övervägt om kammaren vid ett godkännande av det nya målet bör tydliggöra att det gällande målet för PGU samtidigt ska upphöra att gälla. Utskottet bedömer dock att det kan vara förhastat och vill avvakta erfarenheter från regeringens uppföljning av det nya målet för genomförandet av Agenda 2030, i vilken regeringen avser att integrera resultatredovisningen för PGU. Utskottet återkommer till frågan om uppföljning senare i yttrandet.

Genomförandet av målet

Med anledning av de motionsyrkanden som tar upp frågor om hur arbetet med att genomföra Agenda 2030 på de nationella och internationella nivåerna ska förhålla sig till varandra anser utskottet, liksom regeringen, att Sverige bör

vara ett föregångsland och en pådrivande kraft inom EU och för det internationella genomförandet av Agenda 2030. I detta ser inte utskottet att det behöver ligga någon motsättning. Tvärtom anser utskottet att strävanden efter hållbar utveckling på olika nivåer kan vara ömsesidigt förstärkande, på samma sätt som insatser för att nå ett av målen kan bidra till möjligheterna att nå även andra mål. Detta förutsätter emellertid att arbetet är samordnat och samstämmigt och att det genomförs i samverkan med olika partner och på olika arenor så som regeringen redogör för i propositionen. Enligt utskottet visar detta på en förståelse för att varje stat har ansvar för att ta hänsyn till den interna politikens inverkan på de yttre åtgärderna och omvänt. I detta ligger t.ex. att beakta risken för att inhemska åtgärder i klimat- och miljöarbetet leder till en export av negativa effekter. Det är utskottets uppfattning att insatser som främjar hållbar utveckling, stabilitet och säkerhet internationellt även främjar trygghet och välbefinnande i Sverige.

Ett par motioner tar upp företagens roll i genomförandet av Agenda 2030. Utskottet delar i den frågan regeringens uppfattning att näringslivet är en motor för att driva hållbarhetsfrågorna framåt och noterar redogörelsen i propositionen för regeringens åtgärder för att främja ansvarsfullt företagande och involvera det svenska näringslivet i genomförandet av Agenda 2030 även på global nivå. Utskottet välkomnar regeringens avsikt att fortsätta dialogen med näringslivet om detta.

När det gäller motionsyrkandet om att motverka kapital- och skatteflykt påminner utskottet om att det tidigare har konstaterat att dessa frågor är en viktig del av arbetet med hållbart företagande och för genomförandet av Agenda 2030 (bet. 2016/17:UU5). Utskottet har välkomnat att regeringen inom genomförandet av PGU prioriterat att bekämpa kapital- och skatteflykt genom insatser som syftar till att stärka det internationella ramverket och möjliggöra ett ökat informationsutbyte på skatteområdet. Liksom tidigare förutsätter utskottet att multinationella företag betalar den skatt som de enligt lag är skyldiga att göra och i övrigt följer OECD:s riktlinjer på området.

Inom ramen för behandlingen av det internationella utvecklingssamarbetets inriktning (bet. 2019/20:UU2) har utskottet när det gäller skuldavskrivning, som berörs i det tidigare nämnda motionsyrkandet, anför att utgångspunkten för skuldavskrivningar ska vara skuldhållbarhet och en god reformpolitik. Samtidigt ska skuldavskrivningar riktas mot de fattigaste och mest skuldtungda länderna. För att en skuldavskrivning ska innebära ett effektivt utnyttjande av medel för fattigdomsbekämpning är det enligt utskottet viktigt att den baseras dels på en analys av skuldens hållbarhet, dels på att det aktuella landet för en politik som främjar tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Som svar på motionsyrkanden om en svensk kontext och riksdagsbundna mål som utgångspunkt samt om en feministisk analys noterar utskottet att FN:s resolution om Agenda 2030 förutsätter att alla länder tar fram nationella delmål med utgångspunkt i den globala ambitionsnivån men med hänsyn till nationella förhållanden. Som regeringen anför innebär detta att agendans delmål behöver omsättas utifrån svenska utgångspunkter och införlivas i den

nationella politiken utifrån svenska förutsättningar, vilket gäller både inrikes- och utrikespolitik. Utskottet delar regeringens bedömning att svensk lagstiftning och befintliga riksdagsbundna mål på olika områden i hög grad uppfyller detta krav. Vissa av de riksdagsbundna målen ger dessutom uttryck för en högre ambitionsnivå än agendans delmål, vilket ger goda förutsättningar för Sverige att vara ledande i arbetet med att genomföra agendan. I den senaste behandlingen av regeringens skrivelse om redovisningen av arbetet inom PGU (bet. 2017/18:UU21) välkomnade utskottet att jämställdhet var ett av de områden där Sveriges ambitionsnivå är högre. Jämställdhet är grundläggande för genomförandet av Agenda 2030 i alla dess delar, och utskottet upprepar sin uppfattning att tillgången till sexuell och reproduktiv hälsa och till de rättigheter som är knutna till detta (SRHR) är en grundläggande mänsklig rättighet och en av hörnstenarna för att främja jämställdhet och kvinnors deltagande, vilket är en förutsättning för hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Sammanfattningsvis betonar utskottet att främjande av demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och jämställdhet är både medel och mål för en hållbar utveckling. Som utskottet understrukt ovan är det av största vikt att Sverige driver dessa frågor internationellt eftersom Agenda 2030 saknar tydlighet i dessa delar till följd av att ett antal auktoritära och icke demokratiska länder motsatt sig detta.

När det i övrigt gäller de riksdagsbundna målen välkomnar utskottet regeringens intention att integrera helhetsperspektivet av hållbar utveckling i eventuella revideringar av målen, som då underställs riksdagens prövning på nytt.

Ett av de mål som utskottet ansvarar för gäller utgiftsområdet för det internationella biståndet. Utskottet konstaterar att verksamheten inom detta utgiftsområde är central för det internationella genomförandet av de globala målen i Agenda 2030, liksom för PGU. Med anledning av den målsättning som föreslås i ett motionsyrkande om att det traditionella utvecklingsbiståndet på sikt ska avvecklas vill utskottet uppmärksamma regeringens bedömning att arbetet för hållbar utveckling kommer att behöva fortsätta även efter målåret för Agenda 2030. Som regeringen framför är det fråga om ett fortlöpande arbete som måste präglas av långsiktighet och uthållighet. I förra årets behandling av utgiftsområdet för det internationella biståndet (bet. 2019/20:UU2) var det utskottets uppfattning att eventuella ställningstaganden om behovet av fortsatta insatser inom utgiftsområdet bör bedömas utifrån om målet för utgiftsområdet – att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck – är uppnått. I övrigt hänvisar utskottet till sitt betänkande 2020/21:UU2 i vilket utskottet behandlar utgiftsområdet för budgetåret 2021.

Med det anförda anser utskottet att finansutskottet bör avstyrka motionerna 2020/21:171 (SD) yrkandena 1, 3, 5 och 8, 2020/21:249 (V) yrkandena 8–10 och 2020/21:347 (M) yrkandena 1, 2 och 4.

Uppföljningen av det nya målet

Den nationella uppföljningen

Utskottet konstaterar att uppföljningen av genomförandet är en viktig del av Agenda 2030 eftersom det gör det möjligt att hålla stater ansvariga för att förverkliga de åtaganden som följer av agendan.

I samband med beslutet om PGU i december 2003 godkände riksdagen regeringens förslag om att redovisa genomförandet av PGU i en årlig särskild resultatskrivelse. Utskottet har sedan dess behandlat nio sådana skrivelser i åtta betänkanden (2005/06:UU5, 2006/07:UU8, 2007/08:UU5, 2009/10:UU14, 2012/13:UU12, 2013/14:UU12, 2016/17:UU5 och 2017/18:UU21). I praktiken har det följaktligen varit fråga om en redovisning vartannat år.

I det ursprungliga beslutet påminde utskottet om att redovisningen av genomförandet av PGU i en separat skrivelse inte kan ersätta mål- och resultatredovisningen om det internationella utvecklingssamarbetet i budgetpropositionen. Budgetarbetet förutsätter, ansåg utskottet, att riksdagen inför sitt budgetbeslut har samtidig tillgång till mål- och resultatinformation i sådan utsträckning att politiska prioriteringar kan göras och att det finns ett tillräckligt beslutsunderlag även i övrigt.

Som regeringen anför görs en redovisning av uppfyllelsen av de riksdagsbundna målen varje år i budgetpropositionen. Uppföljningen redovisas för varje utgiftsområde och behandlas på så sätt av det utskott som tidigare berett de mål som riksdagen har beslutat. På detta sätt redovisas även mål och inriktning för det internationella utvecklingssamarbetet, som gäller opåverkat av regeringens förslag till nytt mål för genomförandet av Agenda 2030. Uppföljningen av utvecklingssamarbetet i budgetpropositionen kompletteras av resultatskrivelsen om PGU och den särskilda resultatskrivelse som regeringen i enlighet med ett tillkännagivande 2016 lämnar till riksdagen vartannat år om utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd genom multilaterala organisationer.

Utskottet önskar understryka att samstämmighetspolitiken innebär att ställningstaganden i samtliga utgiftsområden ska verka för, eller åtminstone inte verka mot, en hållbar utveckling. I detta ingår som utskottet tidigare påtalat (bet. 2017/18:UU21) att identifiera, synliggöra och hantera målkonflikter mellan politikområden men också att identifiera områden där politiken har potential att skapa synergier och samstämmighet mellan politikområden. För detta är en överblickbar, samlad och fördjupad redovisning avgörande, vilket regeringen också påpekar i propositionen.

Utskottet uppmärksammar att regeringen planerar att ge en sådan samlad och fördjupad redovisning av det nya målet i en särskild bilaga i budgetpropositionen minst en gång varje valperiod. Den särskilda resultatredovisning av PGU som gjorts till riksdagen vartannat år ska integreras i och ersättas av redovisningen för Agenda 2030.

Utskottet har förstått att regeringen grundar sin bedömning om en redovisning i budgetpropositionen på att det skulle vara fördelaktigt att

redovisa arbetet med det övergripande målet i det sammanhang i vilket regeringen följer upp och anger den fortsatta inriktningen för verksamheterna inom samtliga utgiftsområden. Därmed skulle intrycket förstärkas av att arbetet bedrivs genom ordinarie processer och att ansvaret för samstämmigheten mellan alla budgetens utgiftsområden och alla politiska beslut för att främja genomförandet av Agenda 2030 vilar på samtliga statsråd och regeringen som helhet.

Utskottet, som vid återkommande tillfällen uppmärksammat vikten av uppföljning av utvecklingssamarbetet, befarar emellertid att den metod som regeringen aviserat kan innebära att förutsättningarna för uppföljning försämrats. Intervallet en gång per valperiod kan i värsta fall innebära att det går upp till sex riksmöten utan att riksdagen får en redogörelse, förutsatt att en redogörelse lämnas det första riksmötet den ena valperioden och det sista riksmötet i den andra valperioden. Även om redovisningen görs med jämna mellanrum innebär det att redovisningstillfällena halveras jämfört med den uppföljning av PGU som regeringen hittills har redovisat för riksdagen vartannat riksmöte.

Vidare bedömer utskottet att den öppenhet och tillgänglighet som en särskild resultatskrivelse till riksdagen innebär skulle riskera att gå förlorad om redovisningen görs i en bilaga till budgetpropositionen. En särskild skrivelse underlättar inte bara riksdagens behandling och därmed möjligheten för regeringen att säkerställa en parlamentarisk förankring av arbetet. En särskild skrivelse är sannolikt även mer tillgänglig för en bredare offentlig debatt och kan således bidra till ett ökat samhälleligt engagemang och deltagande i genomförandet av Agenda 2030.

Utskottets sammanvägda uppfattning är att den redovisning som regeringen förordar, dvs. genom en bilaga till budgetpropositionen en gång per valperiod, inte är tillräcklig för att riksdagen ska kunna följa genomförandet och säkra måluppfyllelsen i alla delar av arbetet med Agenda 2030. Regeringen bör därför lämna en redovisning av detta i en skrivelse till riksdagen vartannat år. Förutom de aspekter som regeringen i propositionen ser framför sig att redovisningen ska belysa vill utskottet understryka vikten av att redovisningen också möjliggör en adekvat uppföljning av Sveriges bidrag till det globala genomförandet av Agenda 2030 utifrån målen för PGU och utvecklingssamarbetet genom det internationella biståndet. Som utskottet påtalat i sin uppföljning av PGU behöver redovisningen utgå från verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål kopplade till resultatindikatorer. Centralt är att regeringen lyfter fram identifierade målkonflikter och hur den avser att hantera dessa. Utskottet anser således att finansutskottet bör föreslå att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om detta och därmed tillstyrker motionerna 2020/21:249 (V) yrkande 1 och 2020/21:347 (M) yrkande 5 samt delvis 2020/21:357 (KD).

Den globala uppföljningen

Utskottet noterar att regeringen de senaste åren vidtagit åtgärder för att utveckla, producera och tillgängliggöra statistik för att följa upp Sveriges genomförande av Agenda 2030. Det statistiska underlaget för att följa upp Sveriges genomförande av Agenda 2030 bidrar även till den globala uppföljningen inom FN där den statistiska rapporteringen kompletteras av en frivillig rapportering till FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF). Ledamöter i utskottet hade tillfälle att följa denna verksamhet på plats genom deltagande i den svenska delegationen till det politiska högnivåforumet den 9–18 juli 2019.

Utskottet noterar att regeringen avser att vara aktiv i den internationella uppföljningen av Agenda 2030 genom att bl.a. delta i den frivilliga nationella granskningen vid högnivåforumet en gång varje valperiod. Sverige gjorde en första rapportering 2017. I regeringens handlingsplan för Agenda 2030 för perioden 2018–2020 anges att Sverige bör göra en ny rapport om genomförandet 2021 eller 2022. Regeringen har informerat utskottet om att den har inlett ett arbete för att genomföra nästa rapportering under 2021.

Uppföljning är som utskottet framfört ovan centralt för genomförandet. Samtidigt måste uppföljningen vara ändamålsenlig för att inte i onödan belasta de nationella och internationella processerna. Utskottet anser att regeringens bedömning i detta avseende är balanserad och att det förslag som framförs i en motion om att rapporteringen bör göras vartannat år bör avstyrkas. Utskottet påminner om att arbetet med rapporten till HLPF är ett viktigt tillfälle för att främja engagemang och delaktighet i genomförandet av Agenda 2030, och utskottet utgår från att regeringen noga överväger hur detta tillfälle ska tas till vara på bästa sätt.

Med det anförda anser utskottet att finansutskottet bör avstyrka motion 2020/21:249 (V) yrkande 2.

Stockholm den 3 december 2020

På utrikesutskottets vägnar

Kenneth G Forslund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth G Forslund (S), Hans Wallmark (M), Olle Thorell (S), Hans Rothenberg (M), Markus Wiechel (SD), Jamal El-Haj (S), Kerstin Lundgren (C), Håkan Svenneling (V), Björn Söder (SD), Sara Heikkinen Breitholtz (S), Lars Adaktusson (KD), Annika Strandhäll (S), Fredrik Malm (L), Janine Alm Ericson (MP), Magnus Ek (C), Magdalena Schröder (M) och Sara Gille (SD).

Avvikande meningar

1. Genomförandet av målet (M)

Hans Wallmark (M), Hans Rothenberg (M) och Magdalena Schröder (M) anför:

Agenda 2030 är en tillväxtagenda som tydliggör tillväxtens centrala betydelse för att nå de 17 globala målen om att bekämpa fattigdom och hunger, att säkerställa en god utbildning för alla liksom att bekämpa klimatförändringarna. Vi betonar företagens avgörande roll för vår förmåga att uppnå Agenda 2030 och vill se en tydligare roll för företagande och innovation i arbetet med agendans globala genomförande.

I Sverige finns till stor del lagstiftning och riksdagsbundna mål på plats som ligger i linje med Agenda 2030. Ett exempel är det klimatpolitiska ramverket. Klimatfrågan är till sin natur gränsöverskridande och därför är det svenska klimatmålet förankrat i ett globalt perspektiv. För oss är det viktigt att Sveriges nationella klimatmål inte får uppnås genom att utsläppen av växthusgaser ökar utanför Sveriges gränser. Denna princip är helt central för att svensk klimatpolitik ska göra skillnad på riktigt och att klimatmålen samt målen i Agenda 2030 ska nås.

Vidare är bistånds- och utvecklingspolitiken en central del i Sveriges genomförande av Agenda 2030. Det är emellertid inte bistånd som driver utveckling. Åtgärder för att främja ekonomisk tillväxt, internationell handel och förbättrat företagsklimat är helt avgörande för att nå både målen för biståndspolitik och målen för Agenda 2030. Vi anser emellertid att Sveriges traditionella biståndspolitik ska präglas av en nollvision där utvecklingsländers egen bärkraft stärks så att vi kan gå från bistånd till handel. För att ta Agenda 2030 på det allvar som den förtjänar anser vi att Sverige bör ha som mål att avveckla det traditionella utvecklingsbiståndet efter agendans genomförande. Detta ska dock inte förväxlas med ett svenskt engagemang i internationellt samarbete och en beredskap att tillhandahålla humanitärt katastrofbistånd, vilket kommer att vara viktigt även i framtiden.

Vi anser att riksdagen bör tillkännage detta för regeringen och således att finansutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:347 (M) yrkandena 1, 2 och 4 samt avstyrka övriga motioner.

2. Genomförandet av målet (SD)

Markus Wiechel (SD), Björn Söder (SD) och Sara Gille (SD) anför:

Vi anser att regeringens föreslagna mål och bedömningarna av hur det ska uppnås är för allmänt hållna och ger stort utrymme för tolkning. Bland annat anger regeringen att arbetet bör utgå från nationella förutsättningar. Enligt oss

är det viktigt att tillägga att genomförandet ska utgå från Sveriges möjligheter och att precisera detta eftersom det är tolkningsbart vad nationella förutsättningar innebär och politiska partier prioriterar olika saker. Utgångspunkten för genomförandet av Agenda 2030 behöver vara att de 17 målen och 169 delmålen för genomförande nationellt och internationellt ska tolkas och används i den svenska kontexten. Även då Sverige verkar för positiv utveckling globalt ska det ske på ett rimligt sätt och utifrån det som Sverige maktar med. Genomförandet av målen i Sverige måste utgå från rådande förhållanden i Sverige och gagna nationen såväl som regioner och kommuner.

Med anledning av att regeringen anger att Sverige ska vara ledande i genomförandet av hållbar utveckling vill vi uppmärksamma att det finns en rad problem som förvärrats i Sverige, t.ex. ökad gängkriminalitet, utarmade resurser i kommuner och en hotad välfärd. Att lösa dessa och andra omfattande problem och att få till stånd en väl fungerande välfärd, ett vitalt näringsliv och goda levnadsförhållanden i Sverige anser vi måste vara prioriterat framför att agera för att bli ledande internationellt för hållbar utveckling. Sverige ska verka även för detta men i första hand måste problem lösas nationellt och resurser läggas på nödvändiga satsningar i Sverige.

Vi invänder också mot regeringens uppfattning att genomförandet ska ha utgångspunkt i redan existerande riksdagsbundna mål. Alla riksdagens partier har inte bifallit alla dessa mål. Av den anledningen anser vi att de riksdagsbundna målen inte bör knytas till genomförandet. En anpassning av genomförandet ska i stället göras till en svensk kontext där kommuners, regioners och nationens behov och gagn sätts i första rummet.

Detta anser vi att riksdagen bör tillkännage för regeringen. Finansutskottet bör följaktligen tillstyrka motion 2020/21:171 (SD) yrkandena 1, 3, 5 och 8 samt avstyrka övriga motioner.

3. Genomförandet av målet (V)

Håkan Svenneling (V) anför:

Jag saknar en feministisk analys av regeringens förslag på Sveriges genomförande av Agenda 2030. Det är anmärkningsvärt med tanke på att regeringen har sagt sig stå för en feministisk politik och en feministisk utrikespolitik. Kvinnors rättigheter är en nyckel till utveckling. Det är avgörande att kvinnor i fattigare länder tillåts sätta dagordningen för arbetet med jämställdhet i utvecklingspolitiken och att Sverige verkar för att kvinnor finns representerade och inkluderas i alla former av beslutsprocesser. Kränkningar av kvinnors rättigheter är det vanligaste och mest omfattande brottet mot de mänskliga rättigheterna. Världen över begränsas kvinnors liv av diskriminerande lagstiftningar och samhällsnormer. Könsdiskriminering är en viktig orsak till fattigdom, och kvinnor saknar ofta de mest basala rättigheterna trots att de oftast har det verkliga försörjningsansvaret för familjen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en feministisk analys av

genomförandet av Agenda 2030 för att säkerställa en strukturell förändring i Sverige.

Vidare vill jag framhålla att biståndspolitiken, även om den är viktig, är långt ifrån den enda vägen för att nå utvecklingsmålen. De belopp som lämnar de fattigare länderna och går till de rika är nästan tre gånger större än det samlade globala biståndet per år. Merparten utgörs av kapital- och skatteflykt samt skuldbetalningar. Att vända denna utveckling är en central del i arbetet med att skapa en mer jämlik värld. Därför anser jag att en aktiv biståndspolitik behöver kombineras med t.ex. skuldavskrivningar och åtgärder mot skatte- och kapitalflykt. Näringslivets viktiga roll i att betala skatt i utvecklingsländer och vikten av att Sverige i EU och OECD arbetar för bättre internationella regler mot multinationella företags skatteflykt bör nämnas tydligare i arbetet med Sveriges genomförande av Agenda 2030.

FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter bygger på statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, företagens ansvar att respektera dem och individens möjligheter att få sin sak prövad vid kränkningar. Jag vill se kraftigare tag för att säkerställa att företag respekterar mänskliga rättigheter och bidrar till en hållbar utveckling. Regeringen bör enligt mig gå vidare med det förslag som Statskontoret presenterat i rapporten FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete. Förslagen handlar bl.a. om att ställa krav på företag att analysera och hantera risken för att deras verksamhet får en negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna (human rights due diligence) och att skapa möjlighet att lagföra människorättskränkningar till följd av svenska företags agerande i andra länder.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen, och jag anser därför att finansutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:249 (V) yrkandena 8–10 och avstyrka övriga motioner.

4. Den globala uppföljningen (V)

Håkan Svenneling (V) anför:

Ländernas genomförande av Agenda 2030 ska rapporteras till FN. En form av denna rapportering är den frivilliga granskning som alla länder kan göra vid FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF) som hålls i juli varje år. Regeringen framför i propositionen att Sverige ska rapportera till högnivåforumet en gång per mandatperiod. Jag anser att Sveriges ambition i den internationella uppföljningen bör vara högre än så. Forumet är centralt för uppföljningen och utvärderingen av Agenda 2030 på global nivå. Regeringen bör redovisa Sveriges resultat till HLPF vartannat år.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen. Jag anser således att finansutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:249 (V) yrkande 2.

Särskilda yttranden

1. Särskilt yttrande (M)

Hans Wallmark (M), Hans Rothenberg (M) och Magdalena Schröder (M) anför:

Sverige bör sträva efter att genomföra Agenda 2030 på bästa sätt. Mål 16.1 i Agenda 2030 om fredliga och inkluderande samhällen, sammankopplat med grundläggande frågor om samhällskontraktet och medborgarnas tillit till institutioner och statsförvaltning, har inte varit föremål för utrikesutskottets behandling i yttrandet över proposition 2019/20:188 Sveriges genomförande av Agenda 2030. Frågan om hur Sverige uppfyller Agenda 2030 nationellt kommer att behandlas av finansutskottet. Som framhålls i Moderaternas kommittémotion 2020/21:347 anser vi att det är angeläget att Sverige höjer ambitionsnivån nationellt på de områden där den nuvarande politiken visar på allvarliga brister när det gäller uppfyllelsen av Agenda 2030. Det första delmålet i mål 16 fastställer behovet av att minska alla former av våld och dödligt våld. Statistiska centralbyrån (SCB) konstaterar att Sverige inte uppfyller detta mål med tanke på ökningen av dödligt våld under senare år. Regeringen behöver identifiera de mål som Sverige ligger långt ifrån att nå och höja den nationella ambitionsnivån på dessa områden.

2. Särskilt yttrande (C)

Kerstin Lundgren (C) och Magnus Ek (C) anför:

De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 ska vara uppnådda om tio år. Tyvärr är det tydligt att nuvarande politik och arbetssätt inte kommer att leda till att målen under Agenda 2030 uppfylls vare sig i Sverige eller globalt. Därför krävs det nytänkande. Det är beklagligt att regeringen inte i större utsträckning tagit till sig Agenda 2030-delegationens rekommendationer om bred parlamentarisk förankring med blocköverskridande överenskommelser och gemensamma strategier för att uppnå den omställning som krävs och för att undvika tvära kast mellan regeringsperioder.

Centerpartiet har i kommittémotion 2020/21:2946 pekat på behovet av att uppdatera biståndsramverket så att det tydligare överensstämmer med de mer värden som Sverige kan bidra med i Agenda 2030 och med ambitionen att områden och länder efter 2030 ska vara biståndsberoende. Vidare understryks att klimatbistånd kan stärka möjligheterna att bekämpa fattigdom. I motionen framhåller vi också behovet av ett större inslag av privat samverkan och innovativa finansieringsformer. Enligt vår mening måste näringslivet ha en central roll i genomförandet av Agenda 2030 och i en politik som främjar tillväxt för att målen i agendan ska uppnås.